

Socialistiske Vildfarelser, sociale Sandheder.

Socialistische Irrthümer, sociale Wahrheiten. Von Adolph Samter.
Berlin, Verlag von G. Stilke. 1877.

Under ovenstaaende Titel har den bekjendte Socialpolitiker Adolf Samter nylig udgivet et lille Skrift, der bestaar af endel (sex) oprindelig i «Die Gegenwart» fremkomne Artikler. Vi ville i det Følgende gjøre Rede for disse Artiklers Indhold.

Ligeoverfor den fremskredne Kultur, de epokegjørende Forbedringer, den uhyre Produktionsudvikling i dette Aarhundrede staar de arbejdende Klassers Tilstand som en Kontrast. Ligeoverfor Arbejderne blegner Kulturen. Det kan gjerne være, at de arbejdende Klasser havde det endnu værre i tidligere Aarhundreder, men derved bliver deres nuværende Stilling ikke mindre uudholdelig: det er — som Schmoller siger — ligefrem latterligt at trøste Arbejderen med, at hans Forfædre boede i Jordhuler og aad Olden og Agern: — ethvert Menneske sammenligner sig og sin Stilling med sin Tids Gjennemsnitskaar. Denne Sammenligning er nu ikke glædelig. Derimod er det et trøstende Tegn, at i saagodtsom alle Samfundsklasser har man begyndt at føle, at Kontrasten mellem Kulturens Udvikling og Arbejdernes faktiske Kaar maa hæves. Er der Enighed om, at Arbejderspørgsmaalet fortjener alvorlig Overvejelse, saa findes der imidlertid til Gjengæld de største Meningsforskjelligheder med Hensyn til Midlerne: Nogle, der vel anerkjende det sociale Spørgsmaals Vigtighed, betragte det

Socialistiske Vildfarelser, sociale Sandheder.

Socialistische Irrthümer, sociale Wahrheiten. Von Adolph Samter.
Berlin, Verlag von G. Stilke. 1877.

Under ovenstaaende Titel har den bekjendte Socialpolitiker Adolf Samter nylig udgivet et lille Skrift, der bestaar af endel (sex) oprindelig i «Die Gegenwart» fremkomne Artikler. Vi ville i det Følgende gjøre Rede for disse Artiklers Indhold.

Ligeoverfor den fremskredne Kultur, de epokegjørende Forbedringer, den uhyre Produktionsudvikling i dette Aarhundrede staar de arbejdende Klassers Tilstand som en Kontrast. Ligeoverfor Arbejderne blegner Kulturen. Det kan gjerne være, at de arbejdende Klasser havde det endnu værre i tidligere Aarhundreder, men derved bliver deres nuværende Stilling ikke mindre uudholdelig: det er — som Schmoller siger — ligefrem latterligt at trøste Arbejderen med, at hans Forfædre boede i Jordhuler og aad Olden og Agern: — ethvert Menneske sammenligner sig og sin Stilling med sin Tids Gjennemsnitskaar. Denne Sammenligning er nu ikke glædelig. Derimod er det et trøstende Tegn, at i saagodtsom alle Samfundsklasser har man begyndt at føle, at Kontrasten mellem Kulturens Udvikling og Arbejdernes faktiske Kaar maa hæves. Er der Enighed om, at Arbejderspørgsmaalet fortjener alvorlig Overvejelse, saa findes der imidlertid til Gjengjæld de største Meningsforskjelligheder med Hensyn til Midlerne: Nogle, der vel anerkjende det sociale Spørgsmaals Vigtighed, betragte det

som uløseligt; de sociale Misforhold ere beklagelige, men nødvendige; her er Intet at gjøre. Andre forfægte ligeoverfor denne pessimistiske Opfattelse den optimistiske, at man skal overlade Alt til den «naturlige» Udvikling; saa ville Arbejdernes Kaar nok forbedre sig af sig selv; — Manchestermændene og, omend mindre konsekvent, de Schulze-Delitzsch'ske Selvhjælpsmænd, saavel som Max Hirschs og Franz Dunckers Følgesvende slutte sig mere eller mindre nøje til Optimismen. En tredje Gruppe sætter ganske vist Arbejdernes Selvhjælp i første Række, men tror, at denne maa suppleres med en virksom Statshjælp. Denne Gruppe falder atter i to væsenlig forskjellige Afdelinger: den ene (Kathedersocialisterne) vil, saa godt det kan lade sig gjøre, i Hovedsagen se at hjælpe sig med den bestaaende Samfundsordning; den anden (Socialdemokraterne) forkaster rentud Nutidens Produktionsmaade og tilstræber en hel ny Samfundsordning.

Det socialdemokratiske Partis Grundvildfarelse bestaar deri, at det betragter den sociale Lighed som opnaelig; i Gotha-Programmet hedder det: «Tysklands socialistiske Arbejderparti tilstræber Afskaffelsen af al social og politisk Ulighed». Det er imidlertid ikke den fuldstændige sociale Lighed, men det sociale Fremskridt, der bør være Maalet; og for at dette kan naas, bør de Uligheder, der skrive sig fra sociale Indflydelser, saavidt muligt mildnes. — Medens Fordringen om fuldstændig social Lighed er Grundlaget for det socialdemokratiske Partis ideelle Vildfarelser, bliver dets Værdilære (Arbejdet som Værdikilde) Udgangspunktet for de materielle. Denne Værdilære fører ikke, hvad man falskeligen har paa-staaet, til Ejendomsrettens Afskaffelse — Privatejendomsretten anerkjendes tværtimod indenfor visse Grænser, — men den fører til Fordringen om den privatkapitalistiske Produktionsmaades Forandring til en kollektivkapitalistisk (jfr. Gotha-Programmet, Manicus's Artikel i Nationaløk. Tidsskr. IX, 387). Og ogsaa denne Fordring maa Samter bekæmpe; thi han frygter, at den vilde føre til den individuelle Erhvervsvirksomheds Ophævelse, og han tror, at Manglerne ved den nuværende kapitalistiske Produktionsmaade ville indenfor visse

Grænser kunne gøres uskadelige, uden at den hele Produktiv-ejendom behøver at gøres til kollektiv Ejendom. — Alle disse socialistiske Fordringer misbilliges; og lige saa lidt eller endnu mindre kan den Maade, hvorpaa de gøres gjældende, billiges. Det sociale Spørgsmaal er af en saadan Betydning, at det maa behandles med det dybeste sædelige Alvor; — men paa hvilken Maade behandler den socialdemokratiske Presse det! Vel har Ingen Ret til at paastaa, at det socialdemokratiske Parti ikke mener det alvorligt, at det ikke har Folkets Vel for Øje; — men dets hele Opførsel er dog af en saadan Natur, at man kunde fristes til at tro, at det kun gjaldt at vække de vildeste Lidenskaber, at ophidse og forbitre Folket; og herimod maa der protesteres. Med et vist Skin af Ret ville Socialdemokraternes Førere sige, at vore Samfundstilstande ikke ere af en saadan Beskaffenhed, at der bør tages paa dem med Fløjelshandsker, og at Arbejderne, hvis de skulle vækkes af deres Dvale, maa tiltales med kraftigere Udtryk end dem, der bruges i den saakaldte dannede Verden. Men kræver da Opnaaelsen af forbedrede Kaar for Arbejderstanden, at der spredes Had og Misfornøjelse i den? Er det ikke taabeligt at arbejde henimod en Revolution? En Revolution kan undertiden være en social Nødvendighed; men den koster sædvanligvis mere end fornødent — hvor meget uskyldigt Blod har der ikke til ingen Nytte flydt i de franske Revolutioner —; og den efterfølges i Almindelighed af en Reaktion, der gjør en væsentlig Del af det formentligt Opnaaede illusorisk: Napoleon I fulgte paa den store Revolution; Napoleon III paa Revolutionen af 1848, og Mac Mahon paa Kommunen. Det er derfor taabeligt at arbejde for Revolutionen, naar den fredelige Reformvej kan følges. Den Maade, hvorpaa det socialdemokratiske Parti optræder, skader den Sag, det vil kæmpe for. Den sociale Reform vanskeliggjøres herved.

Medens nu Samter saaledes paa det Bestemtteste misbilliger flere af de Ideer, Socialdemokraterne kæmpe for, saavel som den Maade, hvorpaa Kampen føres, saa indrømmer han dog, at en blot negativ Kritik ikke forslaar, og han tror, at en

Undersøgelse af de socialistiske Vildfarelser samtidigt vil vise En det Berettigede i Socialismens Fordringer.

Vel er det umuligt, hævder han, at opnaa fuld social Lighed, men ikke mindre utilstedeligt er det, at lade den sociale Ulighed, saaledes som den nutildags fremtræder, forblive staaende; at modarbejde denne er Socialpolitikens Opgave. Thi det er vel udenfor al Tvivl, at en Samfundstilstand, hvor der ligeoverfor nogle faa grænseløst Rige og et Mindretal af Velhavende og Folk, der nogenlunde kunne slippe igjennem, staar et overvældende Flertal af Besiddelsesløse eller yderligt Fattige, ikke er en Kulturtilstand. Indkomstens og Formuens Højde er nu ganske vist ingenlunde det Afgjørende; men det, der gjør de arbejdende Klassers Stilling saa utaalelig, er den Forbindelse, hvorimod deres knapt tilmaalte Indkomster staa med forskellige Misforhold.

Først maa mærkes, at de arbejdende Klasser i langt højere Grad end alle andre, mangle Selvstændighed, og at Talen om deres «Frihed» under de nuværende Forhold i Virkeligheden kun er en Frase. Hertil slutter Usikkerheden i den materielle Existens sig: Arbejderen maa hver Dag være belavet paa en Opsigelse, uden at vide hvor og om han kan finde nyt Arbejde; Paastanden, at den flittige og villige Arbejder aldrig vil mangle Arbejde, er ikke stort mere end en Talemaade. Endnu værre er dog Arbejderens Haabløshed. Hvilke Udsigter har han til at forbedre sin Stilling? Muligheden for at arbejde sig op er ganske vist ikke udelukket, og man anfører talrige Exempler paa, hvorledes flittige Arbejdere have arbejdet sig op til rige Kapitalister; men disse Tilfælde ere dog kun Undtagelser, Undtagelser, der, efterhaanden som Befolkningen bliver tættre, og Kapitalen mere koncentreret, ville blive sjældnere. Arbejderen har ikke Udsigt til nogensinde at blive mere end Arbejder, bestandig undergiven den samme U selvstændighed og Usikkerhed. Hertil kommer, at Maximumslønnen sædvanligvis opnaas i en Alder af 35—40 Aar; naar Arbejderen er kommen over de 40, har han kun Udsigt til en stedse slettere Stilling.

Ganske bortset fra Lønningshøjden er Arbejderklassen

saaledes paa Grund af sin Uselvstændighed, det Usikre og det Haabløse i sin Stilling væsenlig anderledes situeret end de besiddende Klasser. Og i Betragtning af disse Forhold er det, at Samter mener, at det ikke gaar an udelukkende at henvise Arbejderen til Selvhjælp. At Arbejderens egen Opførsel betinger hans Stilling; at han kun ved Flid og Arbejdsomhed kan forskaffe sig en Indkomst; at han kun ved Tilegnelse af Kundskaber kan opnaa at komme til at udrette værdifuldt Arbejde og saaledes faa højere Løn; at Sparsommelighed og Økonomi er en Betingelse for Indkomstens rigtige Anvendelse, — forstaar sig af sig selv. Men omend Arbejderens fuldstændige Medvirken er absolut nødvendig, saa følger dog ikke deraf, at han kan gøres udelukkende ansvarlig for sin Stilling. De sociale Forhold spille ogsaa en Rolle. Ikke blot Arbejderen, ogsaa Samfundet har Pligter at opfylde. Ogsaa Wagner siger: »den Sætning, at Enhver ganske er sin egen Lykkes Smed, og at Staten aldeles ikke bør bekymre sig for de Enkeltes økonomiske Stilling, er en Fiktion.» At der kan strides om, i hvilket Omfang Staten maa og kan skride ind, følger af sig selv.

Den sociale Ulighed kulminerer i Ejendomsforholdene. Udgangspunktet for den sociale Reform maa Ejendomsordningen være; Ejendomsordningen er Socialpolitikens Grundlag. Det gaar ikke an at afskaffe Privatejendommen; men det gaar heller ikke at betragte den nuværende Ejendomsordning som noget Uantasteligt, som en absolut Ret. Roden til det sociale Onde ligger i den ubegrænsede Magt, man har tilladt Privatejendommen at udvikle sig til. Skal Privatejendommen respekteres, og skal Ondet bekæmpes, kan dette kun ske derved, at der ved Siden af Privatejendommen stilles en Socialejendom. Det maa konstateres, at der aldrig har været noget Samfund, hvor der kun fandtes Privatejendom og ikke tillige Socialejendom, lige som der heller aldrig har været noget Samfund, der kun kjendte Socialejendom; de to Former træffes altid og overalt forenede, omend deres respektive Omfang og Betydning stærkt varierer. •Den nuværende absolute

Privatejendom», siger Wagner, «er en historisk Fremtoning, og en Fremtoning af meget ung Dato». Fordringen om ved Siden af Privatejendommen at stille en den jævnbyrdig Social-ejendom er ikke en Ideologi, der har en ganske ny Samfundskabning for Øje; den holder sig tvært imod paa det Bestaaendes Grund. Det gjælder kun om at bringe de faktisk eksisterende Kræfter i Ligevægt: de, der under den historiske Udviklings Forløb ere komne utilbørligt i Forgrunden, skulle trænges tilbage, og de, der ere forblevne i Baggrunden, skulle opnaa berettiget Godkjendelse. Det er nødvendigt at berede Samfundsejendommen en Privatejendommen jævnbyrdig Plads. Derved vil Staten faa Midlerne til at imødegaa de sociale Brøst, samtidigt med at den individuelle økonomiske Frihed sikres. Hvorledes Samfundsejendommen bør organiseres, er et Spørgsmaal, der kan strides om; kun saa meget staar fast, at disse to Extremer bør undgaa: Overladelsen til de Private af al Ejendom, der er Grundlaget for den økonomiske Existens, da der derved vil gives et Mindretal en utilbørlig Overvægt, — og Henvisningen til Samfundet af al Ejendom eller blot af al Produktivejendom, da ethvert individuelt økonomisk Liv derved vil blive svækket. — Nødvendigheden af at indrømme Samfundsejendommen en større Plads end den, den nu har, anerkjendes da ogsaa af stedse flere Økonomer. I sit Værk «Erb-schaftssteuern und Erbrechtsreform» udtaler bl. A. H. v. Scheel: «Under vore sociale Tilstande, hvor et stort, i ethvert Fald et altfor stort Antal af Samfundets Medlemmer lever paa Grænsen af Elendighed, og hvor Armoden ubestridelig ikke skriver sig fra egen Skyld, men for en stor Del fra de sociale Tilstande, er det visselig et Retfærdigheds- og Klogskabsbud, at Staten ved en velbegrundet planmæssig Forvandling af en Del af Privatejendommen til Fællesejendom arbejder paa det Heles Vel og paa at hæve og frigjøre de ubemidlede Folkeklasser».

Oprettelsen af en tilstrækkelig social Ejendom ved Siden af den private er den første Fordring. Opfyldes den, vil den sociale Ordning faa et helt nyt Præg. Men dermed er ikke Alt gjort. Da den private Ejendom skal opretholdes ved Siden af den sociale, vil den kapitalistiske (private) Produktionsmaade

gaa med over i den ny Samfundsordning, og denne Produktionsmaades Misligheder maa fremdeles bekæmpes. Men ved Dannelsen af en kraftig Socialejendom vil der gives Privatkapitalen en Modvægt, hvorved den privatkapitalistiske Produktionsmaade vil ophøre at være saa farlig; thi det er dens nuværende Uindskrænkethed, der gør den farlig. At afskaffe den privatkapitalistiske Produktionsmaade vilde være ligesaa utilstedeligt som at ophæve Privatejendommen; den individuelle Erhvervsvirksomhed maa ikke forsvinde fra Samfundets Grund; en udelukkende Socialisme vilde være ligesaa uheldig som en udelukkende Individualisme. Den privatkapitalistiske Produktionsmaade skal derfor kun miste sin monopolistiske Karakter. For at dette kan opnaas, maa Bankvæsenet reformeres. Derhos maa den kooperative Produktion træde til. Denne vilde imidlertid kun blive en Drivhusplante, hvis den udelukkende fremkaldtes ved Statshjælp. Kan den derimod udvikle sig som et naturligt Bindeled imellem den sociale og den individualistiske Produktionsmaade, har den Krav paa Understøttelse; og denne Understøttelse burde gives gennem en Reform af Bankvæsenet.

Den udelukkende Privatejendom, den udelukkende privatkapitalistiske Produktion og den individualistisk atomiske Retning, der behersker Nutidens økonomiske Ordning, maa bekæmpes. De Krav, der herimod gjøres gjældende, udgjøre et ensartet Hele, hvis Princip træder klart frem: ingen nogen Individualisme, den dræber det menneskelige Samfund; ingen udelukkende Socialisme, den tilintetgjør Individet. Paa Individualismens og Socialismens Grund skulle de sociale Institutioner opbygges, altsaa: ved Siden af Privatejendommen, Socialejendom; ved Siden af individuel og kooperativ Produktion, social Produktion; ved Siden af Næringsfrihed, Industriorganisation. Individualisme og Socialisme supplere hinanden: den Enkeltes Personlighed maa opretholdes i Samfundet; og Personligheden stræber efter at virke paa det Almenes Grund. Fremtidens Opgave vil bestaa i at konstituere de individuelle og sociale Kræfter som ligeberettigede Magter.

Harmoni mellem Individualisme og Socialisme maa blive det verdensbeherskende Princip.

Dette er Hovedindholdet af Skriftet «Socialistische Irrthümer, sociale Wahrheiten». I Samters to større Værker, «Sociallehre» og «Gesellschaftliches und Privateigenthum», anmeldte i dette Tidsskrift VIII, 85 og IX, 139, vil man finde de her antydede Ideer nøjere udviklede.

A. P.
